

Pišu: Darko Šper, Norbert Šinković, Maja Leđenac

Krajem osamdesetih godina prošlog veka, u Srbiji je došlo do masovne nacionalističke političke mobilizacije koju je predvodio Slobodan Milošević. Taj pokret obuhvatio je najširi sloj društva, najveći broj inteligencije i najviše stanovništva. Ali, već od početka Miloševićeve vladavine javili su se i otpori i formirane su političke i građanske organizacije koje su osporavale nacionalizam kao politički program. No, situacija se radikalizovala početkom devedesetih godina, kada je počeo rat.

Početkom rata, u Hrvatskoj su počele masovne vojne mobilizacije, posebno u Vojvodini, što je dovelo do prvi protesta u nekoliko gradova, ali i odbijanja odlaska na front. Mirovnjac iz Vojvodine sve vreme su održavali kontakte s antiratnim organizacijama iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Krajem leta 1991. godine, delegacije antiratnih aktivista iz sve tri zemlje posećile su tadašnjeg predsednika Hrvatske Franju Tuđmana i Srbije Slobodana Miloševića.

"Tuđman nas je primio, Milošević nije, već je za to odredio Budimira Košutića. Već tada smo znali da ove posete neće imati nikakvog efekta," kaže politolog Miroslav Samardžić, mirovni aktivista iz Zrenjanina.

Ipak, jedan deo građana nije odustao. Tako su se rodili – negde iz straha, a negde iz besa – antiratni protesti.

Paljenje hrvatske zastave

Leta 1991. godine, Zrenjanin je bio jedan od retkih gradova u Srbiji

Protesti Trešnjevac

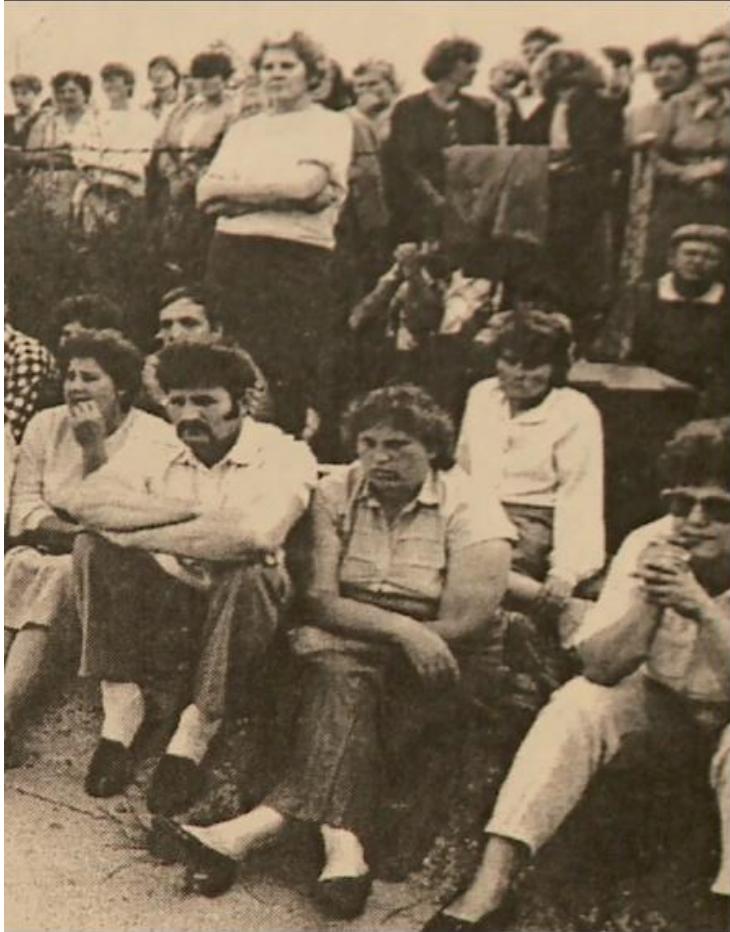
Početkom maja, kada su u Bosni i Hercegovini već počeli ratni sukobi, u selo je stiglo oko 200 poziva za mobilizaciju. Prema procenama meštana, to je obuhvatilo svakog drugog muškarca koji je bio vojno sposoban

Sa protesta, Senta

Antiratni protesti devedesetih i odbijanje poziva na mobilizaciju u državi koja nije učestvovala u ratovima

VOJVODINA MOŽE DA SE P

Lajoš Bala i Vesna Pešić

Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Udruženje BH novinari uradili su zajednički projekat *Živjeti zajedno*, koji se bavi temama rata na prostorima bivše Jugoslavije kroz pozitivne ljudske priče koje pokazuju da je i poslije svega moguće živjeti zajedno. U sklopu projekta bit će uradeno pet dokumentarnih filmova i 10 tekstova, koje će *Dani* objaviti u narednim brojevima kao medijski partner u BiH. U ovom broju donosimo priču o antiratnim protestima u Vojvodini početkom devedesetih i o onima koji su odbijali da se odazovu pozivima za mobilizaciju

Janoss Sabo na terasi Gradske kuće, Senta

Mobilisani nakon povratka sa ratišta, Zrenjanin

ji u kome su održavani antiratni skupovi, koncerti protiv rata i protesti članova porodica "rezervista" zbog odlaska njihovih najmilijih na ratište. Većina ljudi u Zrenjaninu verovala je tadašnjoj politici Slobodana Miloševića, a glas protiv rata najviše su podizali ljudi kojima su članovi porodice pozivani na "vojnu vežbu", kako je to pisalo u njihovim vojnim knjižicama.

"Masovne mobilizacije dovele su do intenziviranja otpora. Tako je bilo i u slučaju Vijetnamskog rata, a tako su i u Zrenjaninu veći antiratni protesti usledili nakon masovnih mobilizacija", kaže Samardžić. Prema njegovim rečima, među onima koji su se tada pobunili bilo je ljudi koji nisu osporavali ratnu politiku, ali su se bunili zašto baš njihovo de te da ide.

Antiratni aktivisti u Zrenjaninu su 1991. godine bili organizovali potpisivanje peticije kojom su od Generalštaba JNA tražili da se vojska po naša neutralno i da radi na smirivanju sukoba, a ne na njihovom intenziviranju. Za samo nekoliko sati skupili su 500 potpisa podrške.

Uvreme prve veče mobilizacije u Zrenjaninu, vojni pozivari su po ljude dolazili u ranim jutarnjim satima, kada je većina njih bila kod svojih kuća.

Zrenjaninac Branislav Knežević našao se u prvoj grupi rezervista koja je iz ovog grada upućena na ratište kod Erduta. Tada je mobilisano ukupno oko 400 ljudi, a njemu je poziv stigao oko četiri sata ujutro. Pisalo je: "Poziv na vojnu vežbu."

"Ti si u transporteru, ništa ne znaš, čuješ samo sporadične pučnjeve. Bilo je uplašenih ljudi koji su bili dezorientisani. Vojna komanda je bila totalno konfuzna, posebno od momenta dolaska u Erdut. Vojска nam je preventivno punila glavu da su tu najveće ustaše i pokazivali nam jednu srušenu kuću koju je tenk sravnio sa zemljom, a nalazila se na svega 50 metara od našeg položaja. Ko je shvatio - shvatio je", prisjeća se Knežević.

Nakon nekoliko nedelja provedenih u Erdutu, po povratku u Zrenjanin, "rezervisti" su spontano organizovali protest u centru Zrenjanina, gde su svoj gnev izbacili tako što su zapalili hrvatsku zastavu.

Give peace a chance

A zrenjaninski muzičari i njihovi koncerti obeležili su godine rata na njima svojstven način. Sve je počelo prvim pučnjima u Borovom Selu, gde se slučajno zadesila pevačica zrenjaninske grupe *Vrane*, Sonja Kerleta, koja je tamo bila

ONOSI

u obilasku kuće pokojne bake. Sonoju je u Borovom Selu ustvario zadesio početak rata, a njene kolege u Zrenjaninu nedeljama nisu znali da li su ona i njen momak uopšte živi, jer je u medijima vladala strahovita ratna psihoza. Sonjin kolega iz benda Vladimir Stojković Coka seća se da su tek posle nekoliko nedelja uspeli da saznaju da su opkoljeni, da nemaju šta da jedu i da ne mogu da pobegnu odande.

"Tu se rodila ideja da im pomognemo. Otišli smo u Crveni krst i dogovorili se da napravimo koncert za pomoći tim ljudima i to je najverovatnije bio prvi antiratni koncert na ovim prostorima. U dvorištu MK kluba sviralo je nakoniko bendova, a aktivisti Crvenog krsta su prikupljali novac i hranu za naše ugrožene prijatelje. Naši prijatelji su se nekako vratili iz Borovog Sela i kada su nam ispičali šta se tamo stvarno dešavalo, shvatili smo da to nije šala. Ta svirka bila je polazna osnova za još neke svirke koje smo organizovali po gradu tokom rata na prostoru biće Jugoslavije", priseća se Stojković.

Jedini dostupni snimak iz tog vremena na kojem je izvedena pesma *Give peace a chance* datira iz 23. i 24. avgusta 1991. godine, kada su zrenjaninski muzičari poslali snažnu poruku protiv rata. "Ne znamo ni kome smo je slali, ni da li je to vredelo, ali je to bila naša potreba", poručuje Stojković.

Branislava Kneževića su zvali ponovo u "rezervu", ali se drugi put nije odazvao, već se spakovao i otišao iz Zrenjanina. JNA je podnela krivične prijave protiv 127 vojnih obveznika u Zrenjaninu koji se nisu odazvali pozivu na "vojnu vežbu". Neki od njih kasnije su zbog toga odležali nekoliko meseci u zatvoru. Knežević je kasnije učestvovao u antiratnim akcijama u Zrenjaninu svestran svog besmisla ratova i stradanja kojima se nije video kraj.

"To je bilo 10 godina izgubljenog

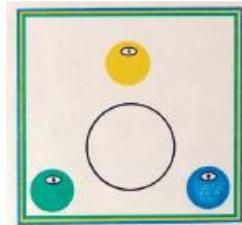
Zrenjaninac
Branislav Knežević našao

se u prvoj grupi rezervista koja je iz ovog grada upućena na ratište kod Erduta. Tada je mobilisano ukupno oko 400 ljudi, a njemu je poziv stigao oko četiri sata ujutro. Pisalo je: "Poziv na vojnu vežbu"

Priznanje generala Kadijevića

Miroslavu Samardžiću je bilo jasno da antiratna akcija neće imati većeg efekta jer su društvena elita i većina stanovništva bili ujedinjeni oko ratnohuškačke politike. "Bili smo marginalizovani, ali smo ipak dobili 'priznanje' od generala Kadijevića koji je ujednom trenutku rekao da su antiratni aktivisti uspeli da spreče masovnu mobilizaciju u Srbiji, što ipak nije bilo tačno", kaže Samardžić i podseća da se oko 92 odsto vojnih obveznika u Zrenjaninu odazvalo mobilizaciji.

Iako nije bio vojni obveznik, pa samim tim nije mogao biti mobilisan poput nekih drugih antiratnih aktivista, kao što je to bio slučaj sa predsednikom Lige socijaldemokrata Vojvodine Nenadom Čankom, i Samardžić je doživeo probleme i nepriyatnosti. Zbog svog aktivizma 17

Grb Duhovne Republike Žiče

Šenčanska trojka

godina nije mogao da nađe posao u svojoj struci. "Sve ovo je vredelo da bi čovek spasio svoju dušu. Kada su vremena opasna ne sme se čutati, bez obzira na posledice. To mora biti naš moralni imperativ", smatra Samardžić.

Gradanske proteste, ali i otpor rezervista u drugim mestima u Vojvodini, isto tako je pokrenula činjenica da su vlasti htale da na silu odvedu muškarce na ratišta.

Senta, gradić na severu Bačke u Vojvodini, sa pretežno mađarskim životom, u novembru 1991. godine je bilo mesto građanskih protesta. U masovnoj mobilizaciji oko 450 njih dobio je poziv za učešće u ratu u Hrvatskoj, što je izazvalo talas protesta.

JNA je muškarce "skupljala" usred noći, najčešće od dva posle ponoći do šest ujutro. Neretko su predstavnici vojske i na radnim mestima tražili muškarce da im uruče poziv za mobilizaciju. Jedan od mobilisanih bio je i Jožef Bodo. Kao rezervista u okviru jedinice teritorijalne odbrane odvezen je u selo Tornjоš, dvadeset kilometara od Sente. Tamo je bio smešten u barakama, gde su spavali na vlažnoj slami i gde im je rečeno da idu na "petodnevnu vojnu vežbu".

"Ali, onda su nam saopštili da moramo potpisati izjavu da smo dobrovoljci. Kategorički smo odbili takav zahtev. Sutradan je i naša rodbina saznala da se zapravo ne radi o vojnoj vežbi, već o odlasku na ratište. Oni su došli masovno na ta zborna mesta, i štitili nas svojim prisustvom. To je trajalo tri dana. U to vreme se svašta dešavalo: pretili su nam, dolazili su visoki čelnici vojske sa specijalnim jedinicama, svi naoružani, da vrše pritisak na nas. Petog novembra smo položili oružje koje je bilo podeljeno ranije, i sa članovima porodica, krenuli smo nazad za Senu", priseća se Bodo.

Šenčanska trojka

Gradani obližnjih sela su blokirali puteve i puštali samo autobuse sa mobilisanimi i to isključivo u pravcu Sente. Gradani u gradu tako su već bili na ulicama. Tražili su prekid vatre.

"Hoćemo mir, nećemo rat!" - skandirali su Petog novembra, uoči narastajućeg nacionalističkog ludiila, gradani Sente su se ipak odlučili da podignu glas, iako je atmosfera bila takva da je već skoro 80 dana trajao napad na Vukovar iz tako-zvane Autonomne oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem od stra-

ne JNA i dobrovoljačkih odreda iz Srbije.

Nekoliko hiljada građana se okupilo ispred senčanske Gradske kuće gde su osformili Krizni štab. Jedan od članova štaba bio je i Jožef Bodo, kao i Janoš Sabo i Jožef Pap. Zvali su ih "senčanskom trojkom", a te noći su demonstranti sastavili zahteve, među kojima je dominantan bio onaj da se ne dozvoli odlazak na ratišta i da se raspisće referendum na kojem bi se građani izjasnili da li hoće ili neće rat, kao i da li građani Sente treba da negde drugde učestvuju u ratnim operacijama.

Delegaciju građana primio je tadašnji gradonačelnik Milan Lalić sa još nekoliko saradnika. Pregovori su trajali do kasno u noć, a u međuvremenu sa terase Gradske kuće prisutnima se obraćao veliki broj aktivista i aktivistkinja. Sa demonstrantima je bio i Nenad Čanak, predsednik Lige socijaldemokrata Vojvodine, kao i aktivistkinja Julija Teleki.

"Molim vas, nemojte dozvoliti da bilo ko zloupotrebi ovaj naš skup. Nemojte dozvoliti da dode do rušenja ili bilo kakvog razbijanja, jer ovo je vaš grad. Ovde na zimi stajemo svi zajedno, jer stojimo za sve one koji su tamo", poručio im je tada Čanak.

Juliji Teleki mobilisali su sina. "Moj sin je odvezen pre nedelju danas, ne znam gde je. Vratite ih sve nazad!", rekla je Teleki. Odgovor građana je bio nedvosmislen: "Nazad, nazad, nazad!", skandirali su.

Do referendumu nikada nije došlo, a senčanska trojka je bila uhapšena. Jožef Bodo navodi da su njih trojica iz Sente prebačeni u Novi Sad, a zatim u vojni objekat na Fruškoj gori gde su ih maltretirali i fizički i psihički. "Maltretirali su nas, ali ne želim da govorim o detaljima. Na kraju smo bili prebače-

Samardžić je doživeo probleme i neprijatnosti.

Zbog svog aktivizma 17 godina nije mogao da nađe posao u svojoj struci. "Sve ovo je vredelo da bi čovek spasio svoju dušu. Kada su vremena opasna ne sme se čutati, bez obzira na posledice. To mora biti naš moralni imperativ", smatra Samardžić

ni u Beograd u vojni pritvor. Nakon te čitave torture, pitali su nas da li ćemo prihvati poziv za mobilizaciju. Mi smo odgovorili potvrđno. Kad smo se vratili u Sentu, javili smo se Vojnom odseku. Morali smo da prihvatimo takav poziv jer su naše porodice i čitava okolina bile pod takvim pritiscima da smo procenili da bolje da prihvatimo svoju sudbinu nego da oni žive u takvim uslovima", priča Bodo.

Otpor u Trešnjevcu

Bodo, Sabo i Pap bili su 35 dana na ratištu. Nakon povratka u Senu mislili su da je priča gotova, ali su ipak dobili poziv od Vojnog suda u Beogradu, sa optužnicom za izdaju. Prema kvalifikaciji tužioca učinili su najveći greh, izdali su svoju jedinicu u neposrednoj ratnoj opasnosti. Optužnica je u toku dvogodišnjeg procesa menjana nekoliko puta. Na kraju su svi oslobođeni.

Međutim, sva ova dešavanja ostavila su neizbrisiv trag unjihovim životima: Sabo danas ne želi da priča o tome šta se desilo, Bodo još prihvata razgovore, ali nerado ulazi u detalje, dok Pap nije izdržao pritisak i još u toku sudskega procesa se ubio.

Na hrabrost Senčanai "senčan-

ske trojke", kao i opštinske vlasti koja je pokušala da organizuje referendum, danas prolaznike u centru ovog bačkog gradića podseća samo jedna skromna spomen-ploča, zakačena na ulazu u Gradsku kuću.

Nesvakidašnji otpor se odigrao i u obližnjem selu Trešnjevac, 1992. godine.

Početkom devedesetih godina prošlog veka, među jugoslovenskim republikama postojala je i ona jedna koja nikada nije bila priznata, a postojala je svega 96 dana. Bilje je simbol nenasilnog otpora prema ratu, nasilnim mobilizacijama i nacionalističkoj politici. Ni je imala teritoriju, ali je imala Ustav, grb, predsednika i ambasadora. Njena himna bila je Ravelov Bolero, muzika koja je, prema rečima osnivača te republike, sjajno reflektovala želju građana da se nakon tihih tonova postaje sve glasniji i jači. Bila je to Duškovna Republika "Zicer".

Sve je počelo 1992. godine u jednom bačkom selu u Vojvodini, u Trešnjevcu. Ovo selo je tada brojalo nešto manje od dve hiljade stanovnika. Početkom maja, kada su u Bosni i Hercegovini već počeli ratni sukobi, u selo je stiglo oko 200 poziva za mobilizaciju. Prema procesu meštana, to je obuhvatilo svakog drugog muškarca koji je bio vojno sposoban.

Strah i neizvesnost su postale njihova svakodnevica. Gotovo da nije postojala nijedna porodica koja nije bila pogodena ovim potezom države. U lokalnom Domu zdravlja žene su počele sve glasnije da govore o tome da moraju nešto učiniti da bi zaštitile muškarce. Antiratni otpor organizovan je u lokalnoj piceriji "Zicer". Jedan od organizatora bio je i Lajoš Bala, koji se seća da je tada dogovoren da će se organizovati veliki skup za mir. I tako je sve počelo.

Efekt leptira

Nastavnica Klara Balint tada je imala 21 godinu i radila je u Domu zdravlja kao medicinska sestra. Njen muž je bio među onima koji su odvezeni na ratište. Ona kaže da je osetila potrebu da nešto uradi.

"Moj muž nije htio da ode, odveli su ga nakon desetog poziva, na silu. Teško smo to podneli i prosto sam morala nešto da uradim. Sećam se da je nezadovoljstvo raslo među meštanima i znali smo da nešto moramo učiniti, pa smo se odlučili za ovakav protest. Imali smo i moto: 'Među krivcima sače-

Skup, Trešnjevac

snik je onaj koji čuti? Reč je o citatu jednog mađarskog piscisa. Sad, posle 20 godina, nemam neke izrazito upečatljive slike u glavi o tim danima, ali osećaj da sam barem nešto pokušala da uradim vrlo jasno i dan-danas živi u meni. Verujem u takozvani efekat leptira: da sitnica, kao što je pokret krila leptira na jednom mestu, može da izazove tajfun na drugom kraju sveta," piše Balintova.

"Ne sećam se koliko je bio masovan skup, ali se sećam da smo svi rali. Svirali smo antiratne pesme, na primer od grupe *The Doors*, jer smo hteli da pošaljemo poruku da je ono što se tada u selu dešavalo bilo bitnije od samog rata. Ove pesme su uverile građane da je ono što radi normalno, a ono što vlast čini nije," kaže Lajoš Bala.

Tog 10. maja, kada je u Trešnjevcu počeo miran antiratni protest, vojska je opkolila selo sa 92 tenka, koja su svoje topovske cevi uperili na selo. Neki muškarci su uspeli da saznaju od vojnika da je naređenje da budu spremni i da čekaju naredbu da pucaju. Ipak, građani nisu odustali.

Na prvom protestu bilo je približno 700 građana, a posle toga se oko dvesto građana uselilo u prostorije picerije. Organizatori su pozvali sve intelektualce koji su dali podršku ovoj inicijativi da ih posete, pa su tako u klub "Zicer" dolazili pisac László Vegel, aktivistkinja Vesna Pešić, muzičar iz Mađarske Tamás Heve-

Klara Balint:

"Sad, posle 20 godina, nemam neke izrazito upečatljive slike u glavi o tim danima, ali osećaj da sam barem nešto pokušala da uradim vrlo jasno i dan-danas živi u meni. Verujem u takozvani efekat leptira: da sitnica, kao što je pokret krila leptira na jednom mestu, može da izazove tajfun na drugom kraju sveta"

ši i mnogi drugi. Svako veče su organizovani okrugli stolovi, tribine, razgovori i koncerti. Hrana i namirnice su kao podrška stizale iz cele Vojvodine. Proglašena je Duhovna Republika "Zicer".

Građani ove Duhovne Republike izabrali su i prvog predsednika, Vilmoša Almašija, koji je bio jedan od pozvanih na vojnu vežbu, odnosno na ratište. "Kad je stigao poziv nisam htio da ga prihvatom. Otisao sam u Vojni odsek i dao sam izjavu da zbog moralnih razloga ni-

sam spreman da učestvujem u ovim ratnim operacijama. Naveo sam i to da u Hrvatskoj imam rodbinu i da ne mogu da ratujem. Međutim, kasnije se ispostavilo da to njih nije interesovalo. Dobio sam četiri meseca zatvora zbog odbijanja odlaska na ratište, ali verujem da je i činjenica da sam bio aktivan u 'Ziceru' isto imala svoju težinu prilikom izricanje kazne", objašnjava Almaši.

Pomoći programi Srbima

Ideja o Duhovnoj Republici privukla je pažnju ne samo medija već i drugih mesta u Vojvodini. Uskoro su se Trešnjevčanima pridružili dezerteri iz drugih sela: Temerina, Ade, Stare Moravice, Malog Idoša. Duhovna Republika "Zicer" je postojala ukupno 96 dana, a kao rezultat ove akcije nijedan od mobilisanih Vojvodana više nije bio odveden preko granice.

Aktivisti Mirovne grupe Sombor tih su godina učinili mnogo za

Pančevo

Leta 1991. godine, **Zrenjanin** je bio jedan od retkih gradova u Srbiji u kome su održavani antiratni skupovi, koncerti protiv rata i protesti članova porodica "rezervista" zbog odlaska njihovih najmilijih na ratište. Većina ljudi u Zrenjaninu verovala je tadašnjoj politici Slobodana Miloševića, aglas protiv rata najviše su podizali ljudi kojima su članovi porodice pozivani na "vojnu vežbu"

Protest mobilisanih nakon povratka sa ratišta, Zrenjanin

Bračni par Prišing

Ijude koji su mislili da su u ratu izgubili i deo svog identiteta. Jedni od njih su bračni par Ivan i Manda Prišing, koji su u obližnjem mađarskom gradu Baji organizovali susrete rodbine i prijatelja iz Hrvatske i Srbije, u vreme pokidanih svih mogućih veza. Ovaj bračni par mnogo je učinio i u organizaciji pomoći koju su Srbima prognanim nakon Oluje 1995. godine pružili meštani Bačkog Monoštora, sela pokraj Sombora pretežno naseljenog Hrvatima - Šokcima, kojeg samo Dunav razdvaja od Hrvatske.

Meštani tog sela su primili oko 230 programnih Srba i svih 60 porodica su dočekali kao svoje, dali im na korišćenje nenastanjene kuće ili pomoćne prostorije i na različite načine im pomogli uticali na to da se što lakše ulope u novu sredinu. Iako je nesreća koja ih je snašla bila prevelika, nova sredina ih je do te mere prihvatala da dugo nisu bili ni svesni da su im prve komšije ustvarili pripadnici naroda s kojim su u Hrvatskoj ratovali.

Porodica Nevene Bijelopetrović jedna je od retkih iz tog vremena koja i dalje živi u Monoštoru i veoma se dobro uklopila u novu sredinu. Tvrdi da su ih ovdašnji Hrvati-Šokci jako lepo primili, tako da ni danas nema u svesti da je ovde neko

Janja Beć
Nojman

Šokac, kao što ni tada nije imala. "Oko naše kuće su nam pomogli mnogi nepoznati ljudi za koje nismo ni znali da su Šokci, jer se tako nisu ni izjašnjavali pošto su tada bila druga vremena. Uvek su nam govorili 'jadni vi' i zaista su nam puno pomogli...", priča ona.

200.000 desertera

Manda i Ivan Prišing su prvi roditelji Bijelopetrović priteklji u pomoći i pomogli oko nabavke najpotrebnijih stvari. "Mislim da smo kroz neki naš rad, koji je u početku bio svakodnevni, a nakon toga dva puta nedeljno u zakupljenoj prostoriji, uspeli da ih upoznamo sa svim bitnim stvarima. Kroz dve godine rada, i sa jedним i sa drugima, mi smo odagnali strah da ne mogu zajedno da žive Srb i Hrvati, kako su ih bili na televizijama i većnom u štampanim medijima. Oni su kroz svoj primer pokazali da subitni sami ljudi, a ne nacionalnosti", priča Ivan Prišing.

Tog 10. maja, kada je u Trešnjevcu počeo miran antiratni protest, vojska je opkolila selo sa 92 tenka, koja su svoje topovske cevi uperili na selo. Neki muškarci su uspeli da saznaju od vojnika da je naređenje da budu spremni i da čekaju naredbu da pucaju. Ipak, građani nisu odustali

Porodica Prišing i dan-danas se susreće sa velikim brojem tih ljudi i uvek su to lepi trenuci i kontakti, čak i sa porodicama koje žive u Kanadi, na Novom Zelandu ili u Norveškoj. "Svi nam se redovno javljaju za Novu godinu ili Božić i uvek spominjemo način na koji su ih ljudi ovde primili i prihvatali. Treba reći da ti ljudi, kada su došli iz Krajine, nisu imali mržnje u sebi i ništa nisu tražili. Bili su nasmejani, iako nisu imali ništa", kaže Ivan Prišing.

Zbog svoga mirovnačkog angažmana, porodica Prišing trpeće stalne pritiske u Somboru, a jednog dana su im zapretili da moraju da se isele u roku od 24 sata, što oni naravno nisu učinili, već su uspeli da ostanu u Somboru do danas.

O ovim pričama, o ljudskim potezima devedesetih, današnje društvo čuti kao da ih se stidi. Sećanja na one ljudе koji su ostali ljudi, pa makar iz bog straha koji je često bio glavni okidač, prepričavaju se samo u privatnim krugovima.

Ipak, sociološkinja Janja Beć Nojman tvrdi da je u Vojvodini dezerterstvo bilo specifično i posebno zato što je imalo najveće razmere. Prema zvaničnim procenama, Vojvodina je imala 200.000 dezertera. Neki su se skrivali, neki pobegli iz zemlje, a bilo je i onih koji su zbog takvog pacifističkog ubedljenja završavali po zatvorima i bivali mučeni.

"Po mom mišljenju, najveći broj dezertera u celoj bivšoj zemlji bio je iz Vojvodine. Ljudi su odlazili zato što nisu hteli da učestvuju u tom ratu. Ne treba to ni idealizovati, jer su neki ljudi otišli zato što su se bojali da ne poginu ili da ne ubiju, ali to je fantastično u ovoj mačko kulturi, patrijarhalnoj kulturi i kulturi mizoginije, da muškarac kaže: Neću, zato što se bojam. U takvom jednom okruženju da se pojavi tako masovan otpor, koji je bio nenasilan, civilizacijski je pomak i mislim da jeto za Vojvodinu nešto čime ona treba da se ponosi", kaže Janja Beć Nojman, koja je ranije predložila i da se napravi spomenik dezerterima.

(Tekst je nastao kao dio projekta Living Together, koji sprovode Nezavisno društvo novinara Vojvodine i BH novinari, a koji je finansiran sredstvima Medijskog fonda Jačanje medijske slobode u Srbiji Evropske unije, Delegacija Evropske unije u Srbiji. Sadržaj priloga je isključivo odgovornost realizatora projekta i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije)

